

Statsråden

Stortinget, Familie- og kulturkomiteen

Deres ref
2026/4424

Vår ref
26/1121-

Dato
16. april 2026

Representantforslag fra stortingsrepresentant Bjørn Larsen, Erlend Wiborg, Helge André Njåstad, Rune Midtun, Frank Edvard Sve, Bengt Rune Strifeldt, Dagfinn Henrik Olsen og Hilde Grande om verdensarv og næringsutvikling - Dokument 8:164 S (2025-2026)

Jeg viser til brev av 18. mars 2026 hvor Familie- og kulturkomiteen ber om min vurdering av representantforslag 164 S (2025–2026) fra stortingsrepresentantene Bjørn Larsen, Erlend Wiborg, Helge André Njåstad, Rune Midtun, Frank Edvard Sve, Bengt Rune Strifeldt, Dagfinn Henrik Olsen og Hilde Grande om verdensarv og næringsutvikling.

Under er min vurdering av forslaget fire punkter:

1. Stortinget ber regjeringen sikre at kommuner med verdensarvstatus ikke hindres i å utvikle bærekraftig næringsvirksomhet som ikke skader verdensarvverdiene.

Jeg deler representantenes syn på at også kommuner som har verdensarv skal ha gode rammer for bærekraftig lokal verdiskaping og næringsutvikling. Verdensarvstatusen innebærer ikke at utvikling skal stanses, men at utvikling må skje innenfor rammene av de verdiene som ligger til grunn for oppføringen på verdensarvlisten.

Forvaltningen av verdensarven skjer innenfor rammen av lovgivning for arealbruk, hvor plan- og bygningsloven er den mest sentrale. Kommuner med arealer med verdensarvstatus må på lik linje med andre kommuner ta ansvar for planlegging og arealdisponering, herunder beslutte hvilke tiltak og former for næringsvirksomhet som kan tillates innenfor verdensarvområdene. Forvaltningen av verdensarven må skje i et samarbeid mellom lokale, regionale og statlige myndigheter, eiere og andre berørte aktører.

Norge har som medlem av verdensarvkonvensjonen påtatt seg en internasjonal forpliktelse om å identifisere, verne og bevare verdensarven på beste måte for nålevende og fremtidige

generasjoner. Ved nominasjon og innskriving av områder på verdensarvlisten, forplikter Norge seg til å sikre områdene en langsiktig og bærekraftig forvaltning. Verdensarvstatusen innebærer både ansvar og muligheter, blant annet knyttet til lokal identitet, attraktivitet og næringsutvikling.

Verdensarvstatus baserer seg på, og forutsetter lokal tilslutning. Berørte kommuner forplikter seg til langsiktig forvaltning. Som del av etablert praksis utarbeides det ved nominasjon av områder til verdensarvlisten en intensjonserklæring mellom grunneiere, brukere, kommune, fylkeskommune og staten ved Klima- og miljødepartementet. Intensjonserklæringen har som formål å legge til rette for et godt samarbeid mellom alle involverte parter, og på den måten bidra til at verdensarvverdiene ivaretas også i møte med ulike utviklingstiltak. Det er etablert lokale verdensarvråd ved alle de norske verdensarvområdene for å tilrettelegge for samarbeid mellom lokale og sentrale myndigheter, og for å bidra til at beslutninger og arealplanlegging er i tråd med internasjonale forpliktelser. Riksantikvaren og Miljødirektoratet har utstrakt veiledning overfor berørte lokale og regionale myndigheter, og andre forvaltningsaktører.

Jeg mener at dagens forvaltningssystem gir kommuner med verdensarvstatus handlingsrom til å utvikle bærekraftig næringsvirksomhet, samtidig som verdensarvverdiene ivaretas.

2. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å etablere en permanent og prinsipiell kompensasjonsordning for kommuner som mister frie inntekter eller næringsareal som følge av statlige vedtak i verdensarv- og buffersone.

Forvaltningen av verdensarvområdene følger av Norges internasjonale forpliktelse, forpliktelser som både statlige og lokale myndigheter har sluttet seg til. Det er viktig at kommuner med verdensarvstatus har gode rammevilkår for å opprettholde livskraftige lokalsamfunn, og for å kunne ivareta sine oppgaver på en forsvarlig måte.

Verdensarvstatus, gjennom Unescos verdensarvkomité sitt vedtak om å føre et norsk område på verdensarvlisten, er ikke i seg selv et vernevedtak etter norsk rett. Eventuelle begrensninger i bruk av verdensarvområder følger av nasjonale vedtak, i hovedsak kommunale vedtak etter plan- og bygningsloven. For begrensninger i bruk gjelder det generelle utgangspunktet om at rådighetsbegrensninger ikke kompenseres økonomisk. Dette er begrunnet i behovet for å kunne sikre en helhetlig arealstyring og viktige samfunnsinteresser, uten å måtte hensynta spørsmål om mulig kompensasjon.

Som ledd i vedtaket fra 2024 om ikke å godkjenne to nye akvakulturområder i sjø i Vega kommune, ble det gitt et statlig bidrag til alternativ, bærekraftig næringsutvikling. Ordningen var særskilt og avgrenset til dette konkrete tilfellet, og er ikke en kompensasjonsordning som sådan.

Jeg har forståelse for at kommuner kan oppleve særlige utfordringer knyttet til begrensninger i arealbruk og næringsutvikling som følge av verdensarvstatusen. Hovedregelen er likevel at

begrensninger i rådigheten ikke kompenseres økonomisk. Jeg mener at det ikke er ønskelig eller hensiktsmessig å etablere en permanent kompensasjonsordning for kommuner som får rådighetsinnskrenkninger som følge av verdensarvstatus.

Regjeringen er opptatt av å styrke forvaltningen av verdensarvområdene og tiltak som kan bidra til lokal verdiskaping. Staten bidrar med en rekke ordninger og virkemidler som er ment å bidra til lokal verdiskaping innenfor rammene av vernet. Dette omfatter blant annet tilskuddsordninger til forvaltningstiltak som skjøtsel, vedlikeholds- og restaureringsprosjekter, tiltak for bedre besøksforvaltning og verdiskaping basert på kulturmiljø- og naturarv, drift og utvikling av besøkssentre og lokale stillinger og funksjoner som verdensarvkoordinatorer, verneområdeforvaltere og naturoppsyn. På Klima- og miljødepartementets budsjett er det for 2026 bevilget i overkant av 100 mill. kroner til oppfølging av de norske verdensarvområdene.

Jeg mener det er avgjørende at alle involverte parter, lokale, regionale, statlige myndigheter og andre berørte aktører bidrar til å utløse et potensial for kombinasjonen av bruk, verdiskaping og langsiktig bevaring av verdensarven. Et godt eksempel er landbrukets verdensarvordning under Landbruks- og matdepartementet. Denne tilskuddsordningen er et målrettet virkemiddel for å styrke landbruket i verdensarvområdene og dermed også bygge opp under verdensarvverdiene.

3. Stortinget ber regjeringen utrede og fremme et nasjonalt rammeverk for forvaltning av verdensarv kommuner, herunder tydelige prinsipper for næringsutvikling, finansiering, planprosesser og lokal medvirkning.

Klima- og miljødepartementet har igangsatt arbeidet med en ny kulturmiljølov, som skal erstatte kulturminneloven fra 1978. Kulturmiljølovutvalgets utredning NOU 2025: 3 *Ny kulturmiljølov* ble overlevert Klima- og miljødepartementet 24. mars 2025, og er et sentralt grunnlag for det videre lovarbeidet. Utvalget var i mandatet bedt om å drøfte om ansvaret for den norske verdensarven bør reguleres nærmere i den nye kulturmiljøloven. Utvalget konkluderte med at det ikke er behov for egne regler for verdensarv i kulturmiljøloven. Utvalget viser til at forslaget til fredningsbestemmelser gir tilstrekkelig fleksibilitet til å ivareta verdensarvverdier, og at plan- og bygningsloven allerede gir kommunene mulighet til å regulere kulturminner og kulturmiljøer til bevaring.

Utvalget peker på at forpliktelsene etter verdensarvkonvensjonen i dag ivaretas gjennom lovgivningen, primært gjennom kulturminneloven, plan- og bygningsloven og naturmangfoldloven. Verdensarvområdene har ulike forutsetninger utfordringer og vernebehov, og utvalget mener det derfor er krevende å skulle lage særregler for verdensarven som ivaretar de ulike områdenes behov. Utvalget viser også til at avveininger mellom verdensarv og andre samfunnshensyn best løses gjennom planlegging etter plan- og bygningsloven, og understreker kommunenes ansvar for å ivareta verdensarvverdiene gjennom arealplanlegging og andre rettslige verktøy.

Utredningen NOU 2025: 3 var på alminnelig høring i 2025. Gjennom høringen har det kommet innspill om å styrke de juridiske verktøyene for kommunene i forvaltningen av verdensarven, og å tydeliggjøre statens ansvar for forvaltning og finansiering av verdensarvområdene. Utvalgets forslag er til behandling i Klima- og miljødepartementet, og departementet arbeider for tiden med en lovproposisjon som skal følge opp NOUen.

Etter mitt syn gir dagens samlede rammeverk – bestående av internasjonale retningslinjer for oppfølging av verdensarvkonvensjonen, nasjonalt lovverk og føringer i stortingsmeldinger – gode og tilstrekkelige rammer for forvaltningen av de norske verdensarvområdene. Dette omfatter rammer for næringsutvikling, statlige tilskudd, krav til planprosesser og forutsetninger om lokal medvirkning. Jeg mener på denne bakgrunn at det ikke er behov for å utrede og å etablere et eget nasjonalt rammeverk for forvaltning av verdensarven kommuner utover det som allerede følger av dette.

4. Stortinget ber regjeringen sikre at statlige innsigelser og sektorvedtak i verdensarvområder ikke automatisk stenger for næringsutvikling, men behandles gjennom ordinære planprosesser med reell dialog med berørte kommuner.

Kommuner med verdensarvstatus har, på lik linje med andre kommuner, ansvar for å planlegge og forvalte arealene innenfor sine områder og å legge rammer for arealbruk og næringsutvikling. Forholdet til verdensarven utredes og vurderes særskilt som del av planprosessen, for å ivareta Norges forpliktelser etter verdensarvkonvensjonen.

Når kommunene arbeider med planer etter plan- og bygningsloven skal statlige myndigheter delta tidlig i planprosessene og bidra til dialog og veiledning overfor kommunene, med sikte på å avklare nasjonale interesser på et tidlig tidspunkt. Dette er selvsagt svært sentralt for verdensarvområdene, slik at kommunens planlegging kan skje på en mest mulig forutsigbar måte og med reell medvirkning fra alle berørte aktører.

Statlige innsigelser og sektorvedtak i verdensarvområder skal ikke fungere som automatiske eller generelle stengsler for næringsutvikling. Slike virkemidler er ment å sikre at vesentlige nasjonale interesser, herunder verdensarvverdier, blir grundig vurdert og ivaretatt gjennom ordinære planprosesser etter plan- og bygningsloven og relevant særlovgivning.

Jeg er opptatt av at alle må ta eierskap til forvaltningen av verdensarven, og at de enkelte sektormyndighetene ivaretar verdensarven i planlegging og ved tillatelser etter særlovgivning. Gjeldende regelverk, kombinert med tydelige forventninger til samarbeid og dialog, gir et godt grunnlag forvaltning som ivaretar både verdensarvverdiene og kommunenes utviklingsbehov.

Med hilsen

Andreas Bjelland Eriksen